

Çocuklarımızı nasıl motive edelim?



Tanıdığım anne babaların hemen hepsinin ortak kaygısı, çocuklarını nasıl motive edecekleri. Öncelikleri çocuklarının akademik başarıları da olsa, spor ya da sanat gibi başka alanlardaki başarıları da olsa, benzer kaygıları yaşıyorlar. Bizim anne babalarımız çalışmayan çocuklarına ceza verirlerdi. Şımartmak kaygısıyla olsa gerek, çocuklarını pek fazla övmezlerdi. Yeni kuşak anne babalar, en azından fiziksel cezayı daha az kullanıyor. Muhtemelen Amerikan film ve dizilerinin de etkisiyle çocuklarını motive etmek için bol bol övgü kullanıyorlar. Bu övgülerin üzerinde durulması gereken bir ebeveynlik tutumu olduğunu; aşırı övgünün zehirleyici etkilerini görmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bu konuyu daha sonraki bir yazımda ayrıntılı olarak tartışmak üzere bir kenara bırakarak şimdi biraz motivasyonla övgü ilişkisine değinmek istiyorum.

Çocuklarımızın kendilerine güvenmelerini sağlamak ve motive etmek için ne kadar zeki, ne kadar yetenekli oldukları üzerine övgüler düzuyoruz. Araştırmalara göre bu övgüler, istediğimiz etkiyi yaratmıyor. Carol S. Dweck¹, bu konuda çalışmaları olan psikologlardan biri. Dweck'e göre, bazı insanlar başarılarını, doğuştan getirdikleri "sabit" zekâ ve yeteneklerine bazıları da eğitim, çalışma ve öğrenmeyle gelişen zekâ ve yeteneklerine dayandırıyorlar. Başarıların nedenine ilişkin inançlardaki farklılıklar, insanların aynı koşullar altında farklı biçimlerde düşünmelerine, hissetmelerine ve davranmalarına yol açıyor.

Başarılarını doğuştan gelen sabit yeteneklerine bağlayan kişinin kendisini zeki hissedebilmek için, Dweck'in deyimiyle "kolay ve fazla çaba gerektirmeyen bir başarı diyeti" yapması gerekiyor. Bu inançlara sahip kişiler, kendi zekâlarına güvenseler de zorluklardan ve çaba gerektiren riskli durumlardan uzak durmaya çalışıyorlar. Bu kişilerin durumunu zorlaştıran bir başka ortak yaklaşımları da hem kendi başarılarını hem de başkalarının başarılarını performanslarıyla değerlendirmek. Bu tarz kişiler, kendilerini başarısız hissettiklerinde, bir tür çaresizlik tepkisi vererek kilitleniyorlar.





Başarılarını geliştirebilecekleri zekâ ve yeteneklerine dayandıran kişiler ise, “zeki görünmekten” çok öğrenme fırsatları peşinde oluyorlar. Bu kişiler genellikle başarılarını, öğrendikleriyle ya da edindikleri yeni becerilerle değerlendiriyorlar. Bu kişiler bir sorunu çözemediklerinde yani “başarısız bir performans” gösterdiklerinde diğer gruptakiler gibi çaresizlik duygularına kapılmıyor ve uğraşmayı sürdürüyorlar.

Dweck bu sonuçlara, öğrenciler ve gençler üzerinde yaptığı çok sayıda araştırma ve deney sonucunda varmış. Örneğin 5. ve 6. sınıf öğrencileri üzerinde yaptıkları bir deneyde benzer bilişsel becerilere sahip bir grup öğrenciye, önce çözebilecekleri zorlukta sekiz problem verilmiş, daha sonra çözmeleri beklenmeyen, kapasitelerinin üzerinde dört problem daha verilmiş. İlk sekiz soruda tüm öğrenciler aynı tepki ve performansı göstermişler. Zor problemlere gelindiğinde ise öğrencilerin aşağı yukarı yarısı, çaresizlik tepkileri göstermiş, kendilerini suçlamışlar, zaten akıllarının bir şeye ermediğini söylemişler, canlarının sıkıldığını, devam etmek istemediklerini belirtmişler. Diğer yarısı ise kendi kendilerini motive edici konuşmalarla problemler üzerinde çalışmaya devam etmiş, hatta kimi zaman bazılarını çözmeyi başarmışlar. Bu gruptaki çocukların hiç biri ne kendilerini ne de başkalarını suçlamamışlar.

Sonuç olarak araştırmalar, çocuklarımızın zekâ ve yeteneklerini övmemizin, onları “zeki görünme” çabasına ittiğini söylüyor. Övmek istiyorsak, çabalarını, gelişmelerini övelim ki beklenen sonucu elde edemediklerinde, çökecek bir benlik algısı geliştirmesinler.



¹ Carol S. Dweck, Self-theories: Their role in motivation, personality and development. (1999) Philadelphia: Psychology Press.